

Leiningen Westerburg Károly. A fiatal tábornok rövid beszédet mondott, a katonák, papok sírtak. Damjanich így szólt Sujánszky lelkiatyához: „Mit sír tisztelendő barátom, hisz Kit kezében tart — s itt a feszületre mutatott — Ő is az igazságért halt meg!“ Aulich tábornok volt a hetedik, a nyolcadik pedig Damjanich János. Össze ne borzolja a szakállát — kérte utóljára a hóhért, és elmúlt ő is... Vécsey Károly maradt utolsóinak a kilenc közül...

És a kilenc tábornok ott függött már a bitókon... Szelíd, szép arccal valamennyi.

A kivézenyelt katcnaság imára tisztelgett, majd visszavonult a várba.

Elvégeztetett...

*

Milyen könnyű ezt kimondani...

De átérezni, átélni csak magyar szív tudja igazán!

Ünnepi beszédek.

Kedves Magyar Testvéreim!

Ilyenkor, koraósszel, mikor az első levelek már sárgulnak, gondolatban elzarándokolunk vértanúink sírjához, emlékéhez. Mert vértanúknban igazán gazdag a mi hazánk történelme. Magyar vérrel, a legnagyobbak drága életével fizettünk meg mindig szabadságunkért, függetlenségünkért ezer éven át. Ó, hány kiontott nemes magyar élet, hány a nemzetért folytatott küzdelemben felőrölt nagyságunk élete, hány számkivetésben elsovadt legjobbunk a tanú erre! Vértanú nemzet vagynk.

Október 6 is ilyen vértanúkra emlékeztető nap, de nemcsak az aradi tizenháromé, hiszen velük egy napon végezték ki Pesten a tizennegyediket, az első felelős magyar minisztérium elnökét, gróf Batthyány Lajost s nem ő volt az utolsó, akít halálra ítétek magyarságáért! Történelmünk minden lapján megtaláljuk azokat a nagy magyarokat, akik életüket áldozták nemzetünkért, hazánkért!

Hogy mégis ezen a napon emlékezünk meg valamennyi vértanúnkról, ez csak azért van, mert tizenháromat együtt még a mi sokat szenvedett, annyi vértanút áldozott nemzetünk sem látott.

Ilyenkor, ha bús szél jön Arad felől, ott látjuk gondolatban valamennyi vértanúnkat az aradi vesztőhely körül. Számadásra gyűlnek össze ott e napon, s számonkérík tőlünk azt, hogy amiért ők éltek, dolgoztak és életüket áldozták, megtartottuk-e mi, mennyit dolgoztunk, fáradtunk, túrtünk mi ezért a nemzetért? Bizony kedves kis magyar testvéreim, ez a nap

nagy számadásra szólít mindnyájunkat. Mert nem azért vannak a nemzeti ünnepek, hogy megemlékezzünk az ünneplendőről s azután, ha az ünnep elmúlt, el is feledkezzünk róluk a következő évig, hanem azért térnek vissza évről-évre hozzánk, hogy példájukkal szüntelen útat mutassanak nekünk, késő unokáinknak, hogyan kell szeretni a hazát, hogyan kell érte élni, küzdeni s ha kell, hát meghalni is!

Legyen hát nagy önvizsgálat, lelkiismeretvizsgálat ezen az október hatodikán minden magyar lelkében. Kérdezzük meg magunktól e bús napon; vajjon úgy éltem-e én is, mint az Aradon vértanúhalált halt magyarok? Dolgoztam-e annyit és úgy hazáért, mint ők? Tőlem még nem kívánta életemet a haza, de azt megkívánhatja — és joggal! — hogy kövessem az ő példájukat a kötelességteljesítés hétköznapiján, hiszen úgy is mit jelent ez a munkavállalás az ő nagy áldozatukhoz képest. Már pedig a hazának, mindnyájunk édesanyjának joga van mindenünkhöz; munkánkat elvárhatja, megkívánhatja, hogy kötelességünket mindig és teljes erőnkkel elvégezzük; te földműves szánts, vess, arass, ápold, gondozd a földet, hogy többet és jobbat teremjen, mint eddig, mert szüksége van rá a hazának! Te iparos úgy forgasd szerszámodat, mintha egyedül a te munkádtól függne az, hogy a magyar haza boldoguljon, elég honvédje legyen, akik megvédelmezzék minden ellenségtől. És te kis tanulófiú vagy leány, úgy végezd el feladatodat, mintha tőled függne az, hogy ez a nemzet majdan jó vagy rossz sorsot biztosít számodra! Igen, a haza mindent megkívánhat tőlünk s nem mondhatja azt senki, hogy én még kicsi vagyok, még beteg vagyok, már öreg vagyok. Ha kicsi vagy, végezd el teljes lelkeddel azt a kis munkát, amit el kell végezned, majd ha nagyobb leszel, nagyobb feladatot kell elvégezned! Mindnyájunknak megvan a kötelességünk, rajtunk is áll, hogy hazánk nagy és boldog legyen!

Erre tanítanak meg bennünket vértanúink, akikre ma emlékezzünk!

Csak így, ezzel a lekiismeretvizsgálással, ezzel az összehasonlítással és az ebből folyó erős elhatározással ünnepeljük meg igazán nemzeti nagyjaink emlékezetét!

A nemzetet naggyá, boldoggá, erőssé csak saját fiai tehetik! Azzá tették őseink, hát mi se legyünk méltatlanok hozzájuk!

Ha ezt megtesszük, ha nemcsak október 6-án jutnak eszünkbe nemzeti nagyjaink, hanem minden nagy munkánkban, amikor már fáradni érezzük magunkat, amikor kényelmeskedünk, amikor jobb szeretnénk már szabadulni munkánk terhétől, akkor ünnepeljük legméltóbban azokat, akik nélkül ma nem lehetnénk azok, akik vagyunk; szabad hazában szabad magyarok! Mert jól jegyezzétek meg, őseink sok-sok véré-

nek, verejtékének kellett elhullania, hogy a mi életünk ilyen legyen, amilyen!

Öntsön a jó Isten minden kis magyar szívébe olyan erőt, és kitartást, mint nemzeti nagyjainknak, adjon lelkünknek olyan elszánt akaratot, mint az övékben élt, adjon minden csepp vérünkbe annyi hazaszeretetet, amennyi elég legyen ahhoz, hogy az őseink által megszerzett szabad Magyarországot megtartsuk és régi fényében visszaállítsuk!

Erre vegyünk erőt október hatodikán nemzeti nagy vértanúinktól!

*

Kedves Magyar Testvéreim!

Magyar húsvét nincsen magyar nagypéntek nélkül. Nincsen feltámadás vértanuk halála nélkül. Ezt példázza annak a napnak szent emlékezete, amelyet ma ünnepelünk, október hatodikán.

Gondoljunk csak vissza arra az időre, amikor ezeréves hazánkat feldarabolták s magyar testvéreink százazreit tették hontalanná, megtürtté saját szülőföldjén. Ugyan mi történt volna, ha azok a tőlünk elszakított magyarok — félve a szenvedésektől — megtagadták volna magyarságukat? A kényelmesebb, könnyebb bizonyára ez lett volna számukra. Talán meg is fordult az ő elméjükben is ennek lehetősége, amikor már úgy érezték, hogy mi, akik szabadon élhettünk magyarként, talán meg is feledkeztünk már róluk, nem is törődünk az ő keserves sorsukkal. És mégis — hála Istennek! — mit láttunk a felszabadulásakor? Azok az elszakított és most huszonkét év után felszabadult magyar testvéreink elviselték annyi sok időnek minden megaláztatását, amikor magyarnak lenni bűn volt, amelyért büntetés járt, elszenvédtek minden sanyargatását az idegen uralmon lévőknek, összébb húzták magukat, szinte a legszűkebb életszínvonalra süllyedtek már, csak egyet nem tettek soha: lemondani magyarságukról, még akkor sem, ha ezért betevő falatjuktól, családjuktól, szabadságuktól fosztották volna meg is őket.

Lám, mennyi önfeláldozás rejlik a mindennapinak látszó életben is. Tehát nemcsak nagyok tudnak önfeláldozók lenni, akiket nemzeti ünnepeken köszöntünk hálás szívvel, szerető emlékezettel, hanem hős, magátáldozó vértanú lehet a maga helyén — legyen az bármilyen kicsi is — minden magyar!

Nincsen feltámadás vértanúk halála nélkül.

Bizony, az aradi tizenhárom vértől öntözött magyar földből sarjadzott ki a magyar szabadság virága. Az elszakított területek vértanú magyarságának véreből-könnyéből-szenvedéséből sarjadzott ki az a boldog nap, amikor — annyi idő után újra keblünkre ölelhattük őket, akik a huszonkét év alatt nem lettek se csehek, se románok, se szerbek, hanem megmaradtak magyarnak rendületlenül!

Hősök, vértanúk voltak ők — a visszatértek — valamenynyien, méltán megérdemlik szeretetünket, tiszteletünket, hála-
lánkat!

De az ő áldozatos életük — éppenúgy, mint az aradi tizenháromé vagy a többi magyar vértanúé — megtaníthatnak bennünket arra, hogy nincs nagyobb, nincs szentebb dolog annál, mint áldozatot hozni valamiért, mint adni valamit a sajátunkból másokért, mindnyájunk édesanyjáért, a hazánkért!

Október hatodikának komor hangulatába így illeszkedik bele a nemrég és most visszatért magyarság sok-sok évi szenvedése. Ők közelebb hozták hozzánk nagy nemzeti vértanúinkat, akik életüket adták népünkért, nemzetünkért, magyar hazánkért. De míg reájuk, a nagyokra csak felnézhattunk, addig ezek a most visszatért magyarok vérünk-ből valók, akik ott állnak, élnek, ahol mi, s nemesak mint magyarok, hanem mint testvérek is egynek érezzük velük magunkat.

Jól tudjuk, valamennyiök élete örökös lemondás, állandó rettegés, küzdelem és újrakezdés volt. Amit építettek nappal, az leomlott egy éjszaka, akár a székely Kőműves Kelemenék vára, de volt bennük annyi magyar erő és kitartás, hogy a lerombolt terveket is újrakezdték másodszer is, tizedszer is, és építettek!

Október hatodika elénk állítja a hazáért való önfeláldozásnak nagyszerűségét. De tévedés volna azt gondolni, hogy ezt csak a harcmezőn, háborúban lehet megtenni! Meg lehet ezt tenni munkahelyünkön is, kit ahová sorsa állított, és éppen olyan keményen, magaaldozóan, mint azok tették, akinek emlékezetét ma ünnepeljük. Ugy érzem, most, amikor körülöttünk lángokban áll a világ, ezt a nagy önfeláldozásig menő munkát, kötelességjeljesítést, hazaszeretetet, fajszeretetet, magyarság és magyarszeretet kellene mélyen, nagyon mélyen minden magyar gyermek és felnőtt lelkébe oltani. Soha nem volt nagyobb szükség arra, hogy megfogjuk egymás kezét, erősen fogjuk meg, mint ma, amikor egy új világ bontakozik ki előttünk s amelyben nekünk, magyaroknak is fel kell mutatnunk értékeinket, arravalóságunkat, hogy ezen a helyen, ahol ezer éve vagyunk, ezután is mi és csakis mi tehetünk legtöbbet Európáért, a műveltség és kultúráért s a békéért!

Október hatodikán szálljon el emlékezetünk a még mindig tőlünk annyira távoli Aradra, pihenjen meg a vértanúktól megszentelt vesztőhelyeken s idézzük szellemüket, hogy látva őket, meglássuk bennük azt, ami őket naggyá, halhatatlanná tette; a magafeláldozó nagy hazaszeretetet!

Egy nemzet csak akkor pusztul el, ha a saját gyermekei akarják. Nincs a világon erő, hatalom, amely el tudna egy népet törölni a föld színéről, amely nem akar elpusztulni, amely élni akar! A lélek akarata, egy nép akarata erősebb minden erőnél, hatalomnál! Nézzünk vissza történelmünk századaira,

hányszor törtek reánk, függetlenségünkre, szabadságunkra, pusztá életünkre, s mégis, megfogyva bár, de törve nem! él nemzet e hazán!

Mi tesz erre képessé bennünket? Mi tesz bennünket olyan erőssé, hogy verhetetlenek legyünk? A vértanúk elszánt önfeláldozása, az idegen uralom alatt élt magyar testvéreink lemondó, de magyarságuk mellett halálig kitartó nagy ragaszkodása. Ezek azok a fegyverek, amelyekkel kiverekedhetjük magunknak a népek nagy közösségében helyünket s az újabb, szebb, boldogabb magyar jövőndőt!

„Szeressük egymást, mert úgy áld a sors,
Nemzetrontó vizzályra most az ér rá,
Ki vak vagy önző s aljas, céda, kores.
Élő hit edzze már a gyermeket,
Tegye szívét lánggá, karját acéllá,
S fölkél a nap megint a hegy megett.“

MÉG MINDIG ...

Arad mellett foly a Maros,
Sötét az ég, nem csillagos.
Felhők között kitör a hold,
Mély sírjában ébred a holt.

Hold sugári leragyognak,
Nyílik szája sírhalmoknak,
Kardja után nyúl ki a kéz,
Mély sírjából kél a vitéz.

Jó barátok, hű bajtársak,
Csillagai a csatáknak,
Halhatatlanok — halálban —
Előlépnek tizenhárman.

Megállnak a Maros partján,
Sötét arccal és mogorván,
Borús szemük felvillámlik,
Látják a hont a határig.

Semmi jel nincs — mibe' hisznek,
De nem hisznek szemeknek;
Hallgatóznak reménykedve;
Ha valahol zaj ébredne.

Hallgatózván szívük dobog;
Csörren-e kard, pereg-e dob?
Harsog-e már a trombita?
Merről nyerit a paripa?

De semmi nesz, de semmi szó,
Elrejtve még a lobogó.
Hallgat hegy-völgy, csendes minden,
Mint a tenger a szélcsendben.

„Tűrjünk! — nincs még itt az idő...
Fogadj vissza ó temető!“
S meg sem állnak sír mélyéig...
Minden éjjel ezt ismétlik...

Z. J.

AZ APA FIAIHOZ

Fiaim, fiaim,
Jertek ide, jertek!
A tizenháromról
Hadd beszéljek nektek.

Véssétek szavamot
Szívetekbe mélyen,
Hogy dicső emlékü
Mindörökre éljen.